Neiskorišćena sreća i iskorišćena nesreća

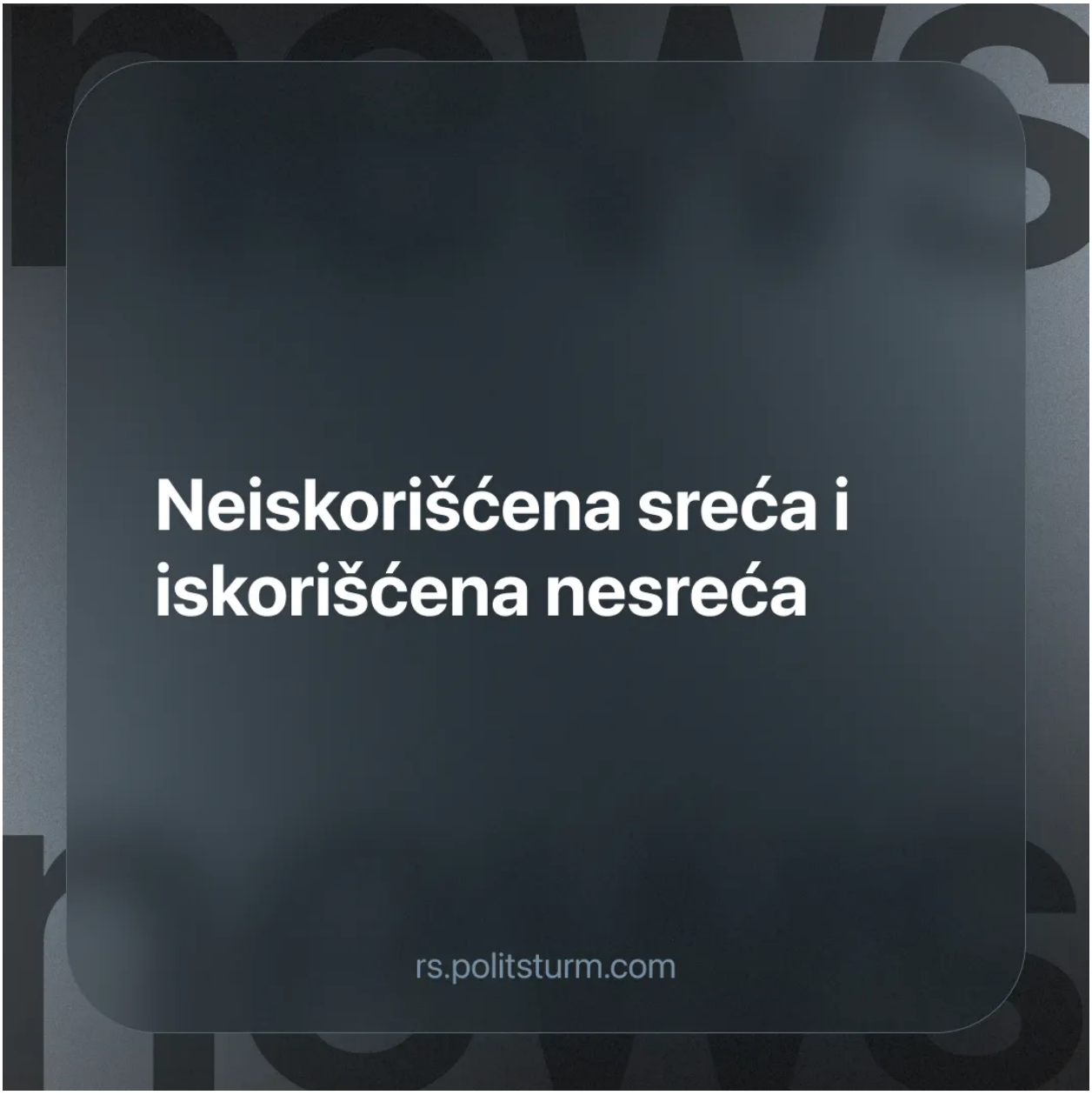

Оригинални чланак

2026-07-20

4 мин. читања

„Највећа заштита коју радник има јесте постојање алтернативних послодаваца. На слободном тржишту, ако је радник незадовољан условима рада његова ултимативна моћ леži у слободи да каже: 'Дајем отказ' и оде код конкурента. Управо та могућност избора примарава послодавце да се понашају коректно и да нуде конкурентне услове, јер у супротном, губљењем радника губе сопствену продуктивност и профит" ...Тако бар гласи већ стандардна, добро увређена прича.

Према овој доминантној економској теорији, очекивали бисмо да у глобално свеприсутној капиталистичкој економији, са слободом кретања рада и флексибилним радним правом, радници већ одавно уживају благодети тржишног механизма који им је омогућио да пронађу посао који их испуњава и који им омогућује да остварују себе кроз плодове сопственог рада.

Емпиријска истраживања, ипак, показују значајно другачију слику.

Наиме, годишњи извештај о радној снази, који објављује позната америчка агенција за истраживање јавног мњења, Галуп, показује да се само 20% радника на глобалном нивоу осећа ентузијастично поводом свог посла и радног окружења.

Четири петине радника, у најмању руку, не осећа психолошку повезаност са својим радом и својом фирмом, од којих 16% изражава озлојеђеност и отворено незадовољство.

Бројке су конзистентне, те се не примећује значајна разлика у добијеним резултатима без обзира на пол, старост или земљу у којој је извршена анкета. Мада је разлика између Северне америке где је број "ангажованих" радника највећи (31%) и Европе где је само 12% таквих радника статистички значајна, укупна слика остаје иста – већина радних људи осећа психолошку дистанцу према свом раду.

Тренд кретања такође потврђује овај генерални закључак. Од настанка анкете 2009. године, процент ангажованих радника кретао се од 12% у првој студији до максималних 23% и подаци за 2026. налазе се на репу двогодишњег негативног тренда.

Подаци за Европу нарочито су суморни, чак 73% испитаника изражава незаинтересованост према свом свакодневном раду, док 15% радника исказује такозвану "активну незаинтересованост", тј. отворено исказује огорченост и незадовљство. Слика тржишта рада којом доминира апатичност и незаинтересованост радника употпуњења је чињеницом да је група "радикално незадовољних" радника процентуално већа од мањине који су задовољни и ентузијастични. Стање у Србији са 15% ангажованости и Хрватској (13%) потпуно се уклапа у општу слику.

Наравно, анкетирање само по себи представља донекле неприцизан инструмент мерења и резултати могу варирати у односу на очекивања људи које је условљено културолошким факторима или тренутном ситуацијом на тржишту, али ово истраживање неупитно потврђује стање апатије и психолошког тавorења у коме се налази радничка класа на глобалном нивоу.

Чак и у развијеним капиталистичким земљама са највишим стандардима "радничких права и слобода", на чије примере се овдашњи либерали обилато позивају, радници и даље живе под јармом сопственог рада. Тескоба се не огледа у борби човека са немилосрдним природним условима или у отвореној физичкој борби радника против својих

“gazda”, već u dnevnoj uobičajenoj rutini ekonomskih odnosa gde je delatnik otuđen od svog rada. Bez obzira na to što su evropski radnici (uglavnom) pošteđeni fizičkog zlostvaljanja i otvorenog šikaniranja na radnom mestu, bez obzira na to što uživaju bolje radne uslove od radnika iz zavisnih kapitalističkih zemalja, otuđenost od sopstvenog rada važi jednako za sve. Ovakvo stanje nije slučajni incident, greška u sistemu, već ključna karakteriska kapitalističkog načina proizvodnje sa svim svojim tragičnim posledicama.

“Šta dakle čini otuđenost rada? Prvo, činjenica da je rad nešto spoljašnje u odnosu na radnika, tj. ne pripada njegovoj suštinskoj prirodi, s toga u svom radu, radnik ne potvrđuje sebe već poriče sebe, ne oseća se zadovoljnim, nego nesrećnim, ne razvija slobodno svoju fizičku i mentalnu energiju, već mrcvari svoje telo i uništava svoj duh. Radnik se, stoga, oseća svojim tek izvan rada, a u radu se oseća izvan sebe. Njegov rad, prema tome, nije dobrovoljan, već usiljen; to je prinudni rad. On, dakle, nije zadovoljenje jedne potrebe; on je puko sredstvo za zadovoljenje potreba koje su izvan njega. Njegov otuđeni karakter jasno izbija u činjenici da se rad, čim ne postoji nikakva fizička ili druga prinuda, izbegava poput kuge. Spoljašnji rad, rad u kojem se čovek otuđuje, jeste rad samopožrtvovanja, mortifikacije (mrcvarenja). Na kraju, spoljašnji karakter rada za radnika ogleda se u činjenici da taj rad nije njegov, već nečiji tuđi, da ne pripada njemu, da u njemu on ne pripada samom sebi, već drugome.” Karl Marks, Ekonomsko-filozofski rukopisi iz 1844.

Drugim rečima, rad za platu, diktiran od strane potreba profita, ne dovodi do ispoljavanja čovekove kreativnosti, već predstavlja nužno zlo kojim radnik namiruje svoje osnovne (životinjske) potrebe. Potencijal za rad, za kreaciju, kao distinktivna osobina čovečnosti, u kapitalizmu je izvitoperena i potiskivana. Produktivni deo života radnika, ne predstavlja eksploziju ljudskog stvaralaštva u svojim najrazličitijim oblicima, već izvor stresa i patnje koju bi on najradije izbegao i od koje bi se najradije sakrio.

Kako ovaj gorući problem vide istraživači Galupa, a zdušno reinterpretiraju domaći “biznis” portali? Koji su njihovi glavni zaključci?

Problem koji oni (ispravno) primećuju je da je nezadovoljan, neangažovan radnik daleko manje produktivan u odnosu na svoj puni potencijal. Procena istraživača je da neangažovanost radne snage košta svetsku ekonomiju 10 biliona dolara godišnje, odnosno 9% BDP-a. Kada se ova računica prevede na naše uslove, zadovoljni radnici uvećali bi srpski BDP za najmanje 7,5 milijardi dolara godišnje.

Ovaj fenomen jaza produktivnosti izazvan neangažovanošću formulisali su terminom “neiskorišćena sreća” i objašnjavaju ga na sledeći način:

“To je prostor u kojem curi profit, ako su zaposleni zadovoljni kod kuće, a venu u kancelariji, problem nije u njima, problem je u sistemu vođenja koji ne ume da mobilizuje tu energiju” (…) “Naši zaposleni su emocionalno otporniji od zaposlenih u regionu, a to je ogroman kapital za privlačenje investicija, ali samo ako ponudimo moderno liderstvo. U 2026. godini, jedina održiva retencija je zdrava organizaciona kultura.”

Iz buržuoaskog pogleda na svet, psihološka patnja većine nije problem sam po sebi, problem je što ta patnja ne može u dovoljnoj meri da se iskoristi, a tamo gde angažovanost i postoji, eto prilike za bogaćenje investitora. Jer računica je neumoljiva, što je čovek srećniji i angažovaniji, to se može više eksploatisati.

Koristeći navodno ideološki neutralnu teoriju moderne ekonomske “nauke”, komentatori se nisu setili da istaknu da iako investitori ne mogu da iskoriste sreću radnika, koje nema, itekako su u mogućnosti da iskorišćavaju njihovu nesreću.

Zbog same strukturne postavke sistema, malom broju kapitalista omogućeno je da putem privatnog vlasništva komanduje tuđim radom i ubira njegove plodove. Ogromna količina bogatstva koju stvara depresivna i izmrcvarena radnička klasa predstavlja blagodet za nekolicinu vlasnika koji uživaju svoj društveni položaj. Što je za jedne korist i profit, to je za većinu muka i nesreća, i tako će biti dok god je na snazi klasna podeljenost društva.

Pored toga što bi prevazilaženje kapitalizma donelo slobodu radnicima koji ne bi bili primorani da proizvode za profit malog broja vlasnika, već za dobrobit čitave zajednice, stavljanje radnog procesa pod upravu radnika oslobodilo bi dodatne stvaralačke kapacitete – rad u skladu sa društvenim potrebama i čovekovom ličnom ekspresijom doveo bi do povećanog entuzijazma u radu, a samim tim, kako potvrđuje i istraživanje, i do veće produktivnosti rada.

Sigurni smo da će konsultantske kuće koje se bave ovim problemom dobro naplatiti svoja magična rešenja, kao što smo sigurni da se njima neće prevazići otuđenost radnika, jedne od najistaknutijih protivrečnosti kapitalizma koju je politička ekonomija formulisala još polovinom devetnaestog veka, a koja sve do današnjih dana predstavlja tragičnu karakteristčnost aktuelnog društvenog poretka.

Оригинални чланак